

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง ด้วยเกณฑ์ GSTC

Assessing the Potential of Community Based Tourism in Phatthalung Province using the GSTC Criteria

ณัฐธิดา สังข์ศรีสังข์ ¹	Nattida Sangsrisang
ศิวกฤทธิ พงศกรรังศิลป์ ²	Siwarit Pongsakornrungsilp
พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ ³	Pimlapas Pongsakornrungsilp

Received : 30 มีนาคม 2565

Revised : 4 มิถุนายน 2565

Accepted : 10 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง และ 2) กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกที่ดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตกรรมจังหวัดพัทลุง จำนวน 10 คน ก่อนนำมาประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเกณฑ์ GSTC ซึ่งเป็นการประเมินเชิงปริมาณพร้อมตัวชี้วัดที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ งานวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

¹ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

School of Management, Walailak University

² รองศาสตราจารย์ ดร. สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Assoc. Prof. Dr. in School of Management, Walailak University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Asst. Prof. Dr. in School of Management, Walailak University

ร่วมกับตัวแทนหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง รวมถึงบล็อกเกอร์ด้านการท่องเที่ยว 11 ท่าน ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและสรุปประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพรวมชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงมีศักยภาพในระดับดี (2.04) โดยเฉพาะด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดี (2.61) เป็นผลจากทรัพยากรที่หลากหลาย ผ่านแนวคิด เขา ปา นา เล และวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างสรรค์พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชน ที่สอดคล้องกับคนในท้องถิ่นบนฐานความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ

มีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง ดังนี้

- 1) สร้างเครือข่ายคุณค่า
- 2) จัดการความรู้ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน
- 3) จัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ
- 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 5) จัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน และ
- 6) พัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ : ศักยภาพ การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการพัฒนา จังหวัดพัทลุง

Abstract

This study aims to 1) evaluate the potential of community-based tourist management in Phatthalung Province and 2) establish guidelines for the development of community-based tourism in Phatthalung Province. Data were collected from ten members of community-based tourism in Phatthalung Province who play a management role and assess the community-based tourism potential with the GSTC criteria, which is a

quantitative assessment from objective indicators. Qualitative research was applied to analyze data in collaboration with representatives of government agencies involved in Phatthalung tourism, Phatthalung Tourism Business Entrepreneurs, and tourism bloggers in total number of eleven people through small group discussions and summaries of significant issues for Community Based Tourism.

The findings revealed that the tourism community in Phatthalung Province as a whole has good potential (average score of 2.04), with the highest potential in economic, social, and quality of life management at a good level (average score of 2.61). This is because Phatthalung Province has various tourism resources in Theme – Khao, Pa, Na, Lae, including natural and cultural resources, are prominent tourist attractions. And create tourism products based on domestic and international tourists' needs and behavior.

In Phatthalung Province, there are guidelines for the development of community-based tourism in Phatthalung Province as follows: 1) Value Network Creation in Marketing and Marketing Communication; 2) Knowledge Management in Conservation and promotion of community culture; 3) Low Carbon Tourism Management; 4) Development of a community-based tourism management system; 5) Management of the economy, society, and quality of life. This has to do with the management's responsibility to encourage community engagement, and 6) Improving the quality of community-based tourist services, from service planning to safety assurance.

Keywords : potential, assessing the potential of community-based tourism, development guideline, Phutthalung Province

บทนำ

จังหวัดพัทลุงเป็นเมืองรองด้านการท่องเที่ยวเมืองหนึ่งทางภาคใต้ที่มีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น โดยติดอันดับ 4 ใน 10 เมืองรองที่มีการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงสุด และติดอันดับ 8 ใน 10 เมืองรองที่มีการขยายตัวของรายได้สูงสุด โดยในปี พ.ศ. 2561 จากนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้กระจายตัวไปสู่เมืองรองทั้ง 55 จังหวัด ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand Go Local” หรือ “เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2561) ทั้งนี้ ข้อมูลการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2561 พบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงมีการเติบโตเพิ่มขึ้นโดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวมูลค่า 3,489.080 ล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.56 เมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2560 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กำลังเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อคาดหวังให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ตลอดจนรักษาอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการดึงนักลงทุนทั้งภายในจังหวัดและจากภายนอกมาลงทุนพัฒนารูธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจเชื่อมโยง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเติบโตในทุก ๆ ภาคส่วน (ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และคณะ, 2562) ดังกรณีตัวอย่างของชุมชนท่องเที่ยวบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยนำเสนอเป็นรูปแบบฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 13 ฐาน ซึ่งสามารถเดินทางท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงานได้ตลอดทั้งปี (อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน, 2561)

ซึ่งการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับขีดความสามารถและความได้เปรียบทั้งด้านทรัพยากร

พื้นฐาน ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และรวมไปถึงจุดบกพร่องที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มความสามารถในการบริการนักท่องเที่ยวของชุมชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2561) อย่างไรก็ตามงานส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังเช่นงานวิจัยของนิจกานต์ หนูอุไร และคณะ (2561) ที่ได้ประเมินจุดเด่นและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ ซึ่งพบว่าชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับสูงสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคประสพการณ์ใหม่ ๆ แก่นักท่องเที่ยวได้ เป็นต้น ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ต่อบัวตฤประสงคหลักของการท่องเที่ยวได้สมบูรณรูปแบบหนึ่งตามนิยามของการท่องเที่ยวที่ว่าเป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดและแสวงหาประสพการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560) โดยจากการศึกษาของ พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการให้บริการการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงโดยมุ่งเน้นที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงอันเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีความสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนจังหวัดพัทลุงจากการศึกษาของ The Institute of Science and Technology of Thailand (2000); Boonyaphak, (2007) และ Srirathu (2008) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นเกณฑ์ที่ใช้โดยทั่วไปและครอบคลุมใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ธรรมชาติ เกี่ยวข้องกับความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเกษตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ 3) กระบวนการผลิตปัจจัยดึงดูดหรือเสน่ห์ของเกษตรกรรมในชุมชน และ 4) การตลาด

เป็นการพิจารณาความสามารถในการสร้างรายได้จากสินค้าการเกษตรชุมชนที่จำหน่ายในการท่องเที่ยว ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นเกณฑ์ประเมินที่มุ่งเน้นความเป็นเกษตรกรรมของชุมชนเป็นหลัก ทั้งยังไม่สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงที่แม้ว่าจะเป็นชุมชนเกษตรกรรมแต่องค์ประกอบของธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ไม่ได้มุ่งเน้นแต่บริบทของความเป็นเกษตรกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่าน อาทิ พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ และคณะ (2561); สุรเชษฐ์ เชษฐมาส (2538) ประทีป นวลเจริญ และคณะ (2547) และ ดร.ชนิ เอ็มพันธ์ และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่มุ่งเน้นไปถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากกว่า โดยขาดการประเมินในมิติของประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต หรือแม้แต่กรมการท่องเที่ยว (2557) ก็ได้นำเสนอเกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่มุ่งเน้นไปทางวัฒนธรรมเป็นแม้ว่ามณฑนา นวลเจริญ วราภรณ์ และคณะ (2548) ได้นำเสนอเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนครอบคลุมในมิติของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา รวมไปถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ได้กล่าวถึงความร่วมมือและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืน (Global Sustainable Tourism Criteria - GSTC) ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีนักวิชาการกลุ่มใดให้ความสนใจในการบูรณาการเกณฑ์ GSTC ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเลือกใช้การประเมินสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแนวทางของกรมการท่องเที่ยว (ข) (2561) ที่ได้พัฒนามาจากเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนดั้งเดิมเนื่องจากมีการพัฒนาและเพิ่มเติมศักยภาพอย่างครอบคลุมทุกมิติ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ด้านการกระจายผลประโยชน์สู่รากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น 4) ด้านการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 5) ด้านคุณภาพการบริการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ

6) ด้านการทำงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งผลการวิจัยนี้จะแสดงให้เห็นถึงจุดเด่นและจุดด้อยในแต่ละด้านที่ต้องได้รับการพัฒนา อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง ซึ่งมุ่งเน้นนำเสนอแนวทางการต่อยอดในการเพิ่มคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานการพัฒนาและการเติบโตอย่างยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว, 2561) โดยนำผลการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์ GSTC เป็นแนวทางในการร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงเพื่อใช้ประโยชน์ข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงตามเกณฑ์ GSTC ไปพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดพัทลุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

การศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงด้วยเกณฑ์ GSTC มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง

ทบทวนวรรณกรรม

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ดำเนินการบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งต่างจากการท่องเที่ยวชุมชนที่ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นเป็นเพียงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเกี่ยวข้องกับผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัด ธุรกิจขนส่ง และธุรกิจสนับสนุนอื่น ๆ อาทิ ร้านอาหาร ร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

(สินธุ์ สโรบล, 2546) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีหลักการที่สำคัญ คือ ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความต้องการในชุมชนรวมไปถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต มาสร้างสรรค์ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนสามารถสื่อความหมาย ให้ความรู้ สร้างประสบการณ์ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (วีระพล ทองมา, 2560) โดยเป็นกิจกรรมที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนโดยภาพรวมได้ (Sarobon & Wongtabtim, 2003)

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยสมาชิกภายในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมและประสบการณ์การท่องเที่ยวบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือธรรมชาติที่คำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ Choibamroong (2009) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6A's ประกอบไปด้วยที่พัก (Accommodation) ซึ่งอาจจะเป็นที่พักทั้งของภาคเอกชน ชุมชน ท้องถิ่น หรือโฮมสเตย์ได้ การคมนาคม (Accessibility) ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการอำนวยความสะดวกลูกค้าในการนำนักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชน สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หรือแหล่งท่องเที่ยวประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งดึงดูดใจประเภทวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจัดเตรียมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวที่นอกเหนือจากการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว และการบริการจัดการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary service)

2. การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย Boonyaphak (2007) กล่าวว่าศักยภาพการท่องเที่ยวหมายความว่าความพร้อมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ปรับปรุง รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลง อันบ่งบอกถึงความน่าสนใจและความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ซึ่งการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะหมายถึงการพิจารณาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและรองรับการท่องเที่ยวโดยที่ผ่านมามีนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ในหลายมิติ ดังนี้

2.1 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Srirathu (2008) ที่ได้นำเสนอแนวคิดการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยครอบคลุมแนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 ประเด็นข้างต้น โดยจัดเป็น 4 เกณฑ์พิจารณา ได้แก่ 1) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านพื้นที่ 2) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ 3) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ 4) เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ในขณะที่ The Institute of Science and Technology of Thailand (2000) ได้กล่าวว่าการประเมินศักยภาพของแหล่งเที่ยวนั้นควรพิจารณาถึง 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ธรรมชาติ 2) วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ 3) กระบวนการผลิตปัจจัยดึงดูดหรือเสน่ห์ของเกษตรกรรม และ 4) การตลาด อย่างไรก็ตามเกณฑ์ดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านบุคลากร หรือขีดความสามารถในการดำเนินงานในฐานะเจ้าบ้านที่ดีของ

สมาชิกภายในชุมชน และที่สำคัญเกณฑ์ดังกล่าวมุ่งเน้นความเป็นเกษตรกรรมของชุมชนเป็นหลัก

2.2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กรมการท่องเที่ยว (ก) (2557) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมออกไป 2 ประเภท 1) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิตเป็นการท่องเที่ยวเยี่ยมชมวิถีในชนบทเพื่อความเพลิดเพลินใจ ความเข้าใจ การสร้างจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว และ 2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณีและหัตถกรรมพื้นเมือง ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษามรดกทางวัฒนธรรม อาทิ ประเพณีลอยกระทง หรือประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ทั้งนี้ยังเป็นการศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประเพณี โดยในการประเมินศักยภาพสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านตามแนวคิดของกรมการท่องเที่ยว (2557) ได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของกรมการท่องเที่ยว (ข) (2557) ยังไม่ครอบคลุมในทุกบริบทของแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยจากเกณฑ์ดังกล่าวเน้นมุ่งเน้นเพียงแค่มิติด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเท่านั้น

2.3 การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Performance Evaluation of Community Based Tourism)

การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนควรพิจารณาองค์ประกอบ 2 ส่วนตามแนวคิดของ มัณฑนา นวลเจริญ และคณะ (2548) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) องค์ประกอบหลัก ได้แก่ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรภายในชุมชน 2) องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ความปลอดภัย และความง่ายง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชนจะถูกนำมาพิจารณาค่าคะแนนน้ำหนัก นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่มีการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยประยุกต์แนวทางการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ และคณะ, 2561; ดร.ชนิเอมพันธ์ และคณะ, 2549; ประทีป นวลเจริญ และคณะ, 2547; สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, 2538) อย่างไรก็ตามเกณฑ์ดังกล่าวมุ่งเน้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน และขาดการประเมินความร่วมมือและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนอันเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.4 การประเมินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์ GSTC (Global Sustainable Tourism Criteria)

ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้แนวทางการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากเกณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก GSTC หรือเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอันรวมถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2564) ซึ่งกรมการท่องเที่ยว (2561) ได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (GSTC) ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว โดยประกอบไปด้วย 6 ด้าน และมีเป้าประสงค์รวมทั้งสิ้น 31 เป้าประสงค์ โดยครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา ดังนี้ 1) ด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ด้านการกระจายผลประโยชน์สู่รากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น 4) ด้านการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 5) ด้านคุณภาพการบริการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 6) ด้านการทำงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาพิจารณาค่าคะแนนตามทั้ง 6 ด้าน ซึ่งมีการแปลผล ดังนี้ (กรมการท่องเที่ยว, 2561)

3.01 - 4.00	คะแนน	ดีเยี่ยม
2.01 - 3.00	คะแนน	ดี
1.01 - 2.00	คะแนน	พอใช้
0.00 - 1.00	คะแนน	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 1 แบบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC

1. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
เป้าประสงค์ 1.1	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.2	ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.3	ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.4	การพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.5	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ
1. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
เป้าประสงค์ 1.6	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.7	การจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.8	ระบบบัญชี การเงินมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 1.9	เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	
เป้าประสงค์ 2.1	การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 2.2	การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	
เป้าประสงค์ 2.3	ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ 2.4	สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ
3. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม	
เป้าประสงค์ 3.1	ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
เป้าประสงค์ 3.2	การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 3.3	การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ
4. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม	
เป้าประสงค์ 4.1	การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 4.2	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ
เป้าประสงค์ 4.3	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 4.4	การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 4.5	การสร้างตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
5. ด้านการบริการและความปลอดภัย	
<u>หมวดคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวก</u>	
เป้าประสงค์ 5.1	การให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ
เป้าประสงค์ 5.2	นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการบริการและความปลอดภัย	
เป้าประสงค์ 5.3	จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
เป้าประสงค์ 5.4	การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ
หมวดการเตรียมความพร้อมเรื่องความปลอดภัย	
เป้าประสงค์ 5.5	เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
เป้าประสงค์ 5.6	จุดบริการท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
เป้าประสงค์ 5.7	การบริหารจัดการเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ 5.8	การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ
6. การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก	
เป้าประสงค์ 6.1	การทำงานร่วมกันของชุมชนและผู้ประกอบการนำเที่ยว
เป้าประสงค์ 6.2	การบริการของผู้ประกอบการนำเที่ยวต่อชุมชน

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว (2561)

นอกจากนั้นแล้วชุมชนท่องเที่ยวรวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องผ่านขอบเขตการประเมิน ดังนี้ 1) คุณลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยต้องเป็นการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน หมายความว่าไปถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งผ่านกระบวนการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมสู่การเรียนรู้อย่างยิ่งยดยังเกิดความภาคภูมิใจในทุนทรัพยากร วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม 2) คุณลักษณะพื้นฐานของผู้ขอรับรองประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีขอบเขตการปกครองที่เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนหรือท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สามารถเลือกตั้งผู้นำชุมชนได้ มีสถานที่ตั้งและที่อยู่อย่างชัดเจน

และมีหนังสืออนุมัติรับรองกลุ่มรวมไปถึงชมรมจากรัฐบาลเป็นลายลักษณ์อักษร และ 3) เกณฑ์บังคับของผู้ขอรับตรวจประเมินมาตรฐาน โดยการจัดการของชุมชนต้องเป็นไปตามข้อกำหนดระเบียบจากหน่วยงานรัฐบาลภายในพื้นที่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ยังไม่มีงานวิจัยใดที่นำเกณฑ์รูปแบบใหม่ดังกล่าวเข้ามาปรับใช้ในการประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์การประเมินดังกล่าวเข้ามาช่วยยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นระบบในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ ข้อดีของเกณฑ์นี้ คือ ผลการประเมินหรือระดับคะแนนที่ได้รับไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ว่าชุมชนท่องเที่ยววันนั้นมีการดำเนินการได้แยหรือไม่ได้ แต่เป็นตัวบ่งชี้ด้านที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงเนื่องจากไม่ได้คะแนนตามตัวชี้วัดนั้น ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ประยุกต์ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยงานวิจัยเชิงปริมาณเป็นการเก็บข้อมูลจากตัวชี้วัดตามเกณฑ์ GSTC ที่มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างครอบคลุมทุกมิติที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงชุมชนที่ดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยววันวิถี โดยมีกรอบประชากรที่ใช้ในการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นชุมชนท่องเที่ยววันวิถีในจังหวัดพัทลุง จำนวน 52 ชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561) เพื่อประเมินคะแนนศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์ดังกล่าว ก่อนนำผลการประเมินทั้ง 6 ด้านมาวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง จำนวน 11 ท่าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการดำเนินการโครงการขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยวบนวิถีที่สามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวร่วมกับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง จึงได้มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงที่ดำเนินการชุมชนท่องเที่ยวบนวิถีที่มีความโดดเด่นในด้านศักยภาพและพร้อมต่อการขับเคลื่อนพัฒนาภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยว จำนวน 10 ชุมชน โดยดำเนินการประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงด้วยเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสมาชิกที่ดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวบนวิถีทั้ง 10 ชุมชน ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ที่มีการขับเคลื่อนภายใต้โครงการวิถีโดยสามารถให้ข้อมูลและนำเสนอหลักฐานต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC ประกอบด้วยตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวชัยบุรี ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวตะโหมด ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวบ้านขามสายน้ำมีชีวิต ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวเกาะ ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวคนเขาย่า ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวบ้านวงศ์ ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวทอนตรน ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวบ้านโหล๊ะหาร และตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวนาปะขอ

1.2 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนวิถีจังหวัดพัทลุง โดยกำหนดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากตัวแทนหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง จำนวน 3 คน ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง และประธานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง จำนวน 4 คน และสื่อมวลชนสื่อสมัยใหม่ ประเภทบล็อกเกอร์ด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเพจ อาแปะดอกท่อม เพจ 94Step to Explore เพจหาดใหญ่บูเต๋ และเพจพัทลุง กิน ไหริ ดี รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 11 คน ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม และ

กระบวนการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเข้าร่วมการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อติดตามและประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนนวัตกรรมของจังหวัดพัทลุงตามแนวทางต่าง ๆ ภายใต้เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC เพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือเป็นการทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องข้างต้นซึ่งไม่ใช่นักวิจัย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว เพื่อค้นหาประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามแนวทางของกรมการท่องเที่ยว (ข) (2561) ที่มีตัวชี้วัดทั้งหมด 6 ด้าน ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง เนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างครอบคลุมทุกมิติ โดยหน่วยในการวัด คือ ชุมชนท่องเที่ยว ดังนั้นในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจและบันทึกตามเกณฑ์ตัวชี้วัดของเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม (Objective Indicators) ในแต่ละด้าน รวมทั้งการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากตัวแทนสมาชิกที่ดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวนวัตกรรมวิถีทั้ง 10 ชุมชน ชุมชนละ 1 ท่าน

2.2 แนวทางการประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม คัดเลือกจากตัวแทนหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง และบล็อกเกอร์ด้านการท่องเที่ยว ทั้งสิ้นจำนวน 11 ท่าน โดยแนวทางการประชุมกลุ่มย่อยนั้นพัฒนาขึ้นจากการตรวจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการทบทวนเกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC ที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เพื่อเป็นการดำเนินการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำไปใช้ร่วมกับการประเมินด้วยแบบฟอร์มการประเมินศักยภาพการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ และถูกต้อง (Pongsakornrungsilp et al., 2021) ประเด็นและข้อมูลที่พบบ่อยระหว่างกระบวนการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยจะใช้สมุดจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Survey)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์และขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจดบันทึกภาคสนามที่ได้รับจากการสังเกตมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมคัดกรองข้อมูลและจัดแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนของเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากตัวแทนสมาชิกที่ดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยววันวิถีทั้ง 10 ชุมชน ชุมชนละ 1 ท่าน เพื่อประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง โดยนำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Percentage) ตามเกณฑ์ GSTC ในแต่ละด้าน และการนำเสนอในรูปแบบแผนภูมิแท่งเพื่ออธิบายการคำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินผลศักยภาพในแต่ละด้าน

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงด้วยการนำผลการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC มาวิเคราะห์โดยภาพรวมตามเกณฑ์ต่าง ๆ และวิเคราะห์ตามศักยภาพของแต่ละชุมชนท่องเที่ยว ก่อนดำเนินการนำมาวิเคราะห์หาจุดเด่นและจุดด้อยที่เป็นประเด็นร่วมของทั้ง

10 ชุมชนเพื่อนำมากำหนดแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC โดยมีนักวิจัยในโครงการอีก 2 ท่านซึ่งมีประสบการณ์ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์เพื่อเป็นการวิเคราะห์สามเสาในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องเที่ยงตรง ปราศจากอคติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง ด้วยเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

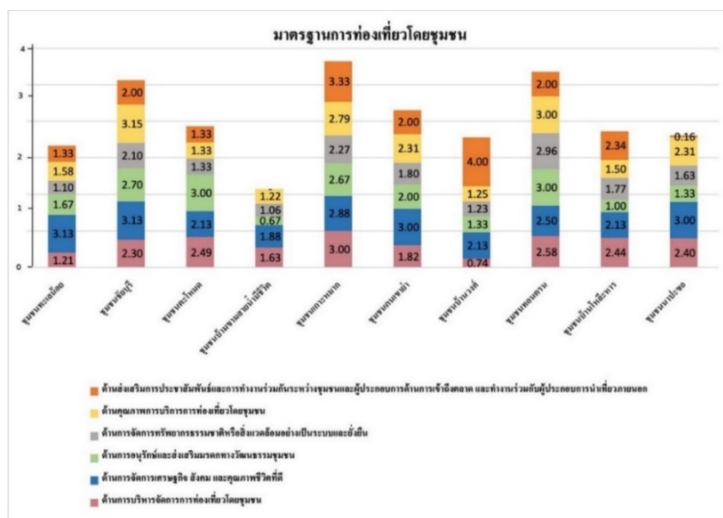
1. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง

ในการวิเคราะห์ประเมินผลศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งแสดงผลออกมาในรูปแบบค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (GSTC) ที่พัฒนาโดยกรมการท่องเที่ยว (ข) (2561) พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงมีศักยภาพโดยรวมในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.04) ซึ่งมีศักยภาพโดดเด่นด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61) เป็นผลมาจากการขยายการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดเรื่อง เขา ป่า นา เล ที่คัดสรรเอาทรัพยากรธรรมชาติทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วนำมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ของชุมชน และประกอบกับชุมชนได้นำประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชน นำมาสร้างสรรค์พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับผู้คนในท้องถิ่นบนฐานความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงจะจัดโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น

รอบชุมชน เพื่อขยายระยะเวลาพำนักรักของท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ
อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 1

โดยมีผลการวิจัยของแต่ละชุมชนท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 ชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมี
ศักยภาพโดดเด่นด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดเป็นอันดับ
หนึ่งในระดับดีเยี่ยม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.31) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการ
อนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67) และ
มีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้เช่นเดียวกัน
(ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.58) ตามลำดับ โดยที่เหลือไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้ในการพัฒนา
ศักยภาพนั้นมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนา คือ ด้านการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.10)
และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.21)



ภาพที่ 1 ผลคะแนนการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงทั้ง 10 ชุมชน

1.2 ชุมชนท่องเที่ยวชัยบุรี มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.56) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดีเยี่ยม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.15) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดีเยี่ยมเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.13) และมีศักยภาพด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.70) ตามลำดับ โดยที่เหลือนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก

1.3 ชุมชนท่องเที่ยวตะโหมด มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.94) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการ

บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.49) และมีศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดีเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.13) ตามลำดับ ทั้งนี้ ในการพัฒนาศักยภาพนั้นมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนา คือ ด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนที่ได้ระดับคะแนนเท่ากัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.33)

1.4 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านขามสายน้ำมีชีวิต มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.08) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.88) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.63) และมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้เช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.22) ตามลำดับ อย่างไรก็ตามจากการศึกษายังพบว่าชุมชนท่องเที่ยวบ้านขามสายน้ำมีชีวิตมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนาศักยภาพ คือ ด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก และด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่ยังไม่ได้มีการดำเนินการตามตัวชี้วัด จึงเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน

1.5 ชุมชนท่องเที่ยวเกาะหมาก มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.82) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดีเยี่ยม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.33) รองลงมาพบว่าชุมชนมี

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00) และมีศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดี เช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.88) ตามลำดับ โดยที่เหลื่อมไม่แตกต่างกันมากนัก

1.6 ชุมชนท่องเที่ยวคนเขาย่า มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.16) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดีเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.31) และมีศักยภาพด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก โดยทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว ชุมชนมีศักยภาพเท่ากันในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.00) ตามลำดับ โดยที่เหลื่อมไม่แตกต่างกันมากนัก

1.7 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านวงศ์ มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.78) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดีเยี่ยม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.00) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.13) และมีศักยภาพด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.33) ตามลำดับ โดยที่เหลื่อมไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านวงศ์มีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนาศักยภาพ คือ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่แทบไม่ได้มีการดำเนินการตามตัวชี้วัด

1.8 ชุมชนท่องเที่ยวทอนตรน มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.67) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่น 2 ด้าน มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00) ได้แก่ ด้านการ

อนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนและด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.96) และมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดีเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.58) ตามลำดับ

1.9 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านโหล๊ะหาร มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.86) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.44) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34) และมีศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับดีเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.13) ตามลำดับ โดยที่เหลือไม่แตกต่างกันมากนัก

1.10 ชุมชนท่องเที่ยวนาปะขอ มีศักยภาพโดยภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพอใช้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00) รองลงมาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.40) และมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับดีเช่นเดียวกัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.31) ตามลำดับ อย่างไรก็ตามจากการศึกษายังพบว่าชุมชนท่องเที่ยวนาปะขอแทบไม่มีการดำเนินการด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนาศักยภาพอย่างเร่งด่วน

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง

หลังจากการวิเคราะห์และนำไปพิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC และสังเคราะห์ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงโดยอ้างอิงจากผลที่ได้รับจากการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 6 ด้าน ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงได้ดังนี้

2.1 การสร้างเครือข่ายคุณค่า (Value Network) ด้านการตลาดและการสื่อสารการตลาดเพื่อสร้างกระบวนการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง โดยนำชุมชนที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งด้านการตลาดชุมชนบ้านวงศ์และชุมชนบ้านเกาะหมากเป็นพี่เลี้ยงหรือเป็นต้นแบบให้ชุมชนที่มีศักยภาพในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก กระบวนการสร้างเครือข่ายนี้เป็นการสร้างความร่วมมือที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างคุณค่าร่วมกัน ซึ่ง Lusch et al. (2008) ได้ชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถทางการแข่งขันผ่านกระบวนการสร้างเครือข่ายที่จะนำไปสู่ความร่วมมือรวมถึงการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างชุมชนท่องเที่ยวได้

2.2 การจัดการความรู้ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน (Knowledge Management) โดยนำแนวทางการจัดการความรู้ภายในชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมและจัดหมวดหมู่ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้สมาชิกชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถนำไปใช้ในการสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการใช้กลไกจากการท่องเที่ยวในการสร้างความยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นเกิดความห่วงหาพันทางวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง ควรให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวและเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนควรมีวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะ

ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่เป็นทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและบริการ (Choibamroong, 2009) และการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีของท้องถิ่นสืบต่อไป ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนที่เป็นผู้ที่จะนำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชนและกับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

2.3 การจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism Management) ด้วยศักยภาพด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนที่สวยงาม แนวทางที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำที่ไม่ต้องมีการลงทุนหรือใช้งบประมาณเพิ่มเติมเพียงแต่เปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการทำงานที่นอกเหนือจากเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวแล้วยังสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้ โดยแนวทางที่สำคัญในการจัดการในด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบและยั่งยืนภายใต้การประยุกต์การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำนั้น ชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงต้องดำเนินการจัดเตรียมฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทั้งร่วมกันเผยแพร่ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวที่จัดขึ้นรวมถึงมีวิธีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ชุมชนควรมีการจัดการและจัดเตรียมพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมในกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยชุมชน

2.4 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำระบบบัญชีและการเงินซึ่งก่อให้เกิดความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของการดำเนินการอันนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชน ที่สำคัญการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ให้สมาชิกชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่จำเป็นต้องมีคน

รุ่นใหม่เข้าร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการวางแผนให้สมาชิกภายในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยสิ่งที่สำคัญของการบริหารจัดการ คือ การวางระบบการจัดการตามหน้าที่ด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น ด้านการตลาดควรมีการดำเนินการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ไปยังช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนการพัฒนากระบวนสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเพื่อแจ้งหรือประกาศข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน อย่างไรก็ตามคนยังคงเป็นทรัพยากรสำคัญในการสร้างศักยภาพภายในชุมชนดังนั้นชุมชนควรมุ่งเน้นในการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะในกลุ่มบริหารจัดการและเร่งสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วยการเปิดโอกาสให้กับสมาชิกภายในชุมชนทั้ง เด็ก เยาวชน รวมไปถึงผู้สูงอายุ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งด้านการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการ รวมถึงร่วมรับผลประโยชน์ เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นสามารถส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ รวมถึงอาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชน การบริหารจัดการภายใต้การสร้างการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญที่จะลดผลกระทบหรือปัญหาดังกล่าวโดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงสามารถสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนอันเกิดจากภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นและจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนถึงส่งเสริมให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

2.6 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงต้องวางแผนด้านคุณภาพการบริการ ซึ่ง Vargo and Lusch (2016) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการว่ามีบทบาท

สำคัญในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการมาใช้บริการของลูกค้า โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว อาทิ ห้องน้ำ จุดเช็คอิน สถานที่ติดต่อประสานงาน จุดบริการนักท่องเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย ป้ายสื่อความหมาย รวมถึงการจัดเตรียมนักท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับประเด็นด้านการบริหารจัดการที่สามารถพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้ ซึ่งในส่วนของความปลอดภัยชุมชนควรมีการดูแลความปลอดภัย ณ จุดบริการการท่องเที่ยว มีการออกแบบเส้นทางหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย รวมไปถึงบริหารจัดการเส้นทางเดินทางอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถจัดการและควบคุมสถานการณ์ได้หากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยเกณฑ์ GSTC ตลอดจนนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งที่ผ่านมายังมีความสำคัญกับการบูรณาการเกณฑ์ GSTC ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่มากนัก ในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้เกณฑ์การประเมินสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแนวทางของกรมการท่องเที่ยว (ข) (2561) ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงควรมุ่งเน้น 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนระหว่างชุมชนด้วยกันเองในจังหวัดพัทลุงรวมถึงผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก 2) ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมรักษาทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนนำไปเผยแพร่สู่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ให้ความสำคัญกับการดูแลและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนรวมถึงสร้างผลกระทบเชิงลบต่อการท่องเที่ยวน้อยที่สุดผ่านการเปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการทำงาน 4) ให้ความสำคัญกับการจัดทำระบบบัญชีและการเงินรวมถึงการบริหารจัดการ

อย่างเป็นระบบ 5) ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการภายใต้การมีส่วนร่วมภายในชุมชนทั้งเด็ก เยาวชน รวมไปถึงผู้สูงอายุ และ 6) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมไปถึงดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงทั้ง 10 ชุมชน มีศักยภาพโดยภาพรวมในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.04) ตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน GSTC โดยเฉพาะด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดในระดับดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61) เนื่องจากมีความสามารถในการสร้างสรรค์พัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจากทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ดังคำว่า “เขาป่า นา เล” โดยมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ชุมชนควรสร้างเครือข่ายคุณค่า ด้านการตลาดและการสื่อสารการตลาดเพื่อสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมทั้งภายนอกและภายในชุมชน 2) การจัดการความรู้ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการจัดทำฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเก็บรักษาและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ผ่านการเปลี่ยนวิถีคิดและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น 4) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะการจัดทำบัญชีและระบบการเงินที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรม รวมไปถึงการวางระบบการจัดการแบ่งแยกตามหน้าที่หรือความรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ของสมาชิกภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ 5) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ผ่านการบริหารจัดการภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนทั้ง เด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ และ 6) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทั้งห้องน้ำ จุดเช็กอิน สถานที่ติดต่อประสานงาน นักสื่อความหมาย

ชุมชน รวมไปถึงการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวโดยชุมชน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงมีศักยภาพในทุกด้านตามมาตรฐานการประเมินแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (GSTC) ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาณิตา แสไพศาล (2554) และสุวัฒนา ธาดานิติ (2544) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดและจำแนกเป็นด้านตามเกณฑ์ GSTC แล้วการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงโดดเด่นเป็นอย่างยิ่งในด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน โดยการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าหรือบริการอันมีพื้นฐานจากทรัพยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จนนำไปสู่การสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชน สามารถพบเห็นได้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงโดยเฉพาะชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการท่องเที่ยวชาวนาของ วัชรระ ชัยเขต และคณะ (2564) ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการรักษาฐานอาชีพชาวนาและสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยยังคงนำเสนออัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชนได้ ซึ่งจากการศึกษาของ ปุณณิลาศ นรารักษ์พิพัฒน์ (2562) พบว่า ชุมชนสามารถดำรงเลี้ยงชีพจากรายได้ที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่ออย่างผลิตภัณฑ์จากกระจูดทั้ง กระเป๋า เสื้อ รวมไปถึงของใช้ต่าง ๆ ที่ซึ่งมีผู้นำชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำอันก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557) ตลอดจนสามารถยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นได้ สามารถกล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวภาพรวมเกิดการขับเคลื่อนและเติบโตในที่สุดโดยประชาชนและประชาชนท้องถิ่น หมายความว่ารวมถึงสมาชิกภายในชุมชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจภาพรวมจากการร่วมปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตในชุมชน (วิโรจน์ ศรีหิรัญ, 2564;

ธนิตร์ ยืนยง, 2561 ; สมคิด ศรีสิงห์, 2557 ; Aprilani & Cahayani, 2022 ; Saha et al., 2022)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงยังโดดเด่นด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิจิตรา อมรวิริยะชัย (2564) ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงมีประสิทธิภาพการบริการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากโดยพิจารณาจากระดับความพึงพอใจของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น ซึ่งคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกี่ยวข้องกับการที่ชุมชนมีความสามารถและประสิทธิภาพในดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมถึงการบริการและอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องของการจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยตลอดจนสามารถสื่อสารเรื่องราวความเป็นชุมชนได้อย่างครอบคลุมหรือแม้กระทั่งที่พักและสถานที่อำนวยความสะดวก ซึ่งศิริรินทร์ ศิริเพชร และคณะ (2561) ยังกล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพของบริการที่จำเป็นต้องมีในการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงนอกเหนือจากผลการศึกษาอีกว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในด้านของการเข้าถึงทัศนียภาพ กิจกรรม วิทยาการ การมีส่วนร่วม ที่พัก การรักษาสภาพแวดล้อม ของฝาก และช่องทางการรับรู้ข่าวสารตามลำดับ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนควรตระหนักในการนำไปพัฒนาคุณภาพการบริการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (วิจิตรา อมรวิริยะชัย, 2564 ; ตนุยา เพชรสง และคณะ, 2564) สอดคล้องกับ Hunter (2002) และ Sharpley (2000) ที่ได้กล่าวถึงศักยภาพดังกล่าวว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงมีศักยภาพโดดเด่นในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือสื่อชนิดต่างๆ โดยมรดกทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วย วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งเป็นหนึ่งในทรัพยากรการท่องเที่ยวและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดของ ดวงจิตา พัฒโน และ จาริณี แซ่ว่อง (2560) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลลานข่อย อำเภอ ป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

โดย วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี เป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (Choibamroong, 2009)

แม้ว่าจากผลการศึกษาพบว่าชุมชนท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาเรื่องการสร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกก็ตามประกอบกับการศึกษาของ วิวัฒน์ จันทรกิจทอง และคณะ (2562) ซึ่งพบว่าผู้ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงมีศักยภาพโดยภาพรวมในระดับกลางทั้งยังมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และบุคลิกที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนท่องเที่ยวที่มีความร่วมมือกับผู้ประกอบการภายนอกเป็นทุนเดิมอยู่แล้วก็สามารถร่วมทำงาน เข้าถึงตลาด ประชาสัมพันธ์ตลอดจนสร้างประโยชน์แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดีส่งผลให้ศักยภาพดังกล่าวโดดเด่นได้ในภาพรวม อย่างไรก็ตามความโดดเด่นทางศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงนั้นยังสอดคล้องกับมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ปี พ.ศ. 2560 ทั้งในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน การส่งเสริมการจ้างงาน ขจัดความยากจน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดปัญหาภาวะโลกร้อน รักษาคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNWTO, 2017)

โดยในด้านการสร้างเครือข่ายคุณค่า (Value Network) ไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมและแก้ปัญหาในด้านการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกเพียงเท่านั้น แต่เป็นการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง แม้ว่าชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงจะมีความโดดเด่นในมิติที่ได้กล่าวไปข้างต้นแต่ชุมชนส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาในการสร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบการภายนอก ฉะนั้นในด้านการสร้างเครือข่ายคุณค่า (Value Network) จึงเป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือโดยให้ชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านดังกล่าวเป็นต้นแบบและเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่กำลังประสบปัญหาก่อให้เกิดกระบวนการสร้างคุณค่าร่วมกัน ตลอดจนเกิดเครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยน

ทรัพยากรระหว่างชุมชนท่องเที่ยว (Lusch et al., 2008) โดยจากการศึกษาของ วิวัฒน์ จันทรกิจทอง และคณะ (2562) ได้กล่าวเสริมถึงการสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพกับผู้ประกอบการภายนอกนั้น นอกเหนือจากผลการวิจัยแล้วควรพิจารณา ด้านจริยธรรมที่เกี่ยวกับความสัตย์จริงในการปฏิบัติงาน และยังหมายรวมไปถึงการ มุ่งประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้นต่อชุมชน โดยผู้รับผิดชอบควรพิจารณาถึงด้านบุคลิกภาพ เกี่ยวข้องกับการแต่งกายในการปฏิบัติงาน ด้านทัศนคติ เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผล มากกว่าอารมณ์ในการปฏิบัติงาน ด้านทักษะ เกี่ยวข้องกับความสามารถในการให้บริการ และด้านความรู้ภาษา ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศร่วมด้วย

ซึ่งสำหรับด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิด GSTC นั้น สอดคล้องกับ อุมามพร บุญเพชรแก้ว (2552) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทั้งศูนย์บริการช่วยเหลือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่างๆ ตาม สถานที่ท่องเที่ยวชุมชน (คุลิกา หลิมแก้ว, 2559) ตลอดจนไปถึงการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย และสามารถสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน โดยอาจทำได้ผ่านการจัดตั้งนักสื่อความหมายชุมชน ซึ่งในขณะเดียวกันยังให้ความสำคัญกับการให้ชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับ นักท่องเที่ยวนอกจากเป็นการสร้างประสบการณ์แล้วยังเป็นการร่วมกันอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมของชุมชน

โดยอุมามพร บุญเพชรแก้ว (2552) ยังได้กล่าวถึงประเด็นของการบริหารจัดการ จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบที่โดยสอดคล้องกับ ผลการศึกษาด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการและวางแผนรวมนโยบายการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมร่วมกันกับผู้นำชุมชน เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน โดยผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งนั้นสามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากลูกบ้านได้เป็นอย่างดี (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557) โดยศันสนีย์ วงศ์สวัสดิ์ และคณะ (2563) ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันถึงบทบาทของผู้นำชุมชนที่ต้องเข้ามาขับเคลื่อนการ

ท่องเที่ยวร่วมกับสมาชิกชุมชนที่จะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชุมชนให้น้อยที่สุด นอกจากผลการศึกษาความร่วมมือดังกล่าวตามแนวคิด GSTC ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกภายในชุมชนทั้ง เด็ก เยาวชน รวมไปถึงผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นไปด้วยความเท่าเทียมและเคารพสิทธิมนุษยชนทั้งบทบาทหน้าที่การเข้าไปมีส่วนร่วมตลอดไปจนถึงอาจชีพสร้างรายได้กระจายสู่สมาชิกในชุมชน (วิจิตร อมรวิริยะชัย, 2564)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การศึกษาครั้งถัดไปเพื่อให้ครอบคลุมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงในภาพรวม ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังแหล่งชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ นอกเหนือจากชุมชนท่องเที่ยววันวิถีภายในจังหวัดพัทลุง
2. การศึกษาครั้งถัดไปเพื่อให้เกิดประเด็นตรงตามความต้องการของชุมชนท่องเที่ยวยิ่งขึ้น ควรให้ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร.ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ จินดาบท ผู้ให้ความช่วยเหลือ ตรวจสอบแก้ไข ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ให้บทความนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์แบรนด์การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุงที่ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว (ก). (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:สำนักงานกิจการโรมพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมการท่องเที่ยว (ข). (2561). *มาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561, ม.ป.ป.). *ชุมชนนวัตกรรมวิถีจังหวัดพัทลุง*. <http://cdd.go.th>.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561, ม.ป.ป.). *ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว*. https://secretary.mots.go.th/policy/more_news.php?cid=26.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561, ม.ป.ป.). *Tourism Go Local ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต*. <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-go-local/>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561, ม.ป.ป.). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทยเทียบเท่าเกณฑ์ระดับสากล*. <https://www.tatreviewmagazine.com/article/bring-up-thailand-community-based-tourism-development-criteria-to-equalize-international-standard/>.
- ศุภิกา หลิมแก้ว. (2559). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 25-46.

- ดรธรณี เอมพันธุ์, เรณูภา รัชโน, อำนาจ รักษาพล, มยุรี นาสา, และจุฑารัตน์ ขาวคม. (2549). ข้อมูลการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ ในรายงานฉบับสุดท้ายสาระสำคัญประกอบแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- ดวงธิดา พัฒโน, และจาริณี แสงว่อง. (2560). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา ตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 37(2), 89-105.
- ดนุยา เพชรสง, ชมพูนุช จิตติถาวร, และผกามาศ ชัยรัตน์. (2564). ศักยภาพการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดพัทลุง. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(5), 269-280.
- ธนิศร ยืนยง. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์, 5(2), 119-135.
- นิจกานต์ หนูอุไร, วาสนา สุวรรณจิตร, จิราพร คงรอด, อรศิริ ลีลายุทธชัย และอัทธพงศ์ เขียวแกร. (2561). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง (รายงานผลการวิจัย). สงขลา:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประทีป นวลเจริญ, อุไรรัตน์ มากจันทร์, และธวัชชัย จันทร์ทอง. (2547). การศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทางบกของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ:สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ปาณิดา แสไพศาล. (2554). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาทะเลน้อย ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (การค้นคว้าอิสระ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ปูลณีสถิต นรากรพิพัฒน์. (2562). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (การค้นคว้าอิสระ)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(3), 650-665.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, กนกวรรณ แก้วอุไทย, สุทธิณี พรพันธุ์ไพบุลย์, ฉัตรชัย เงินแสงสรวย, และกฤษณะเดช เจริญสุธาสินี. (2561). *ศักยภาพทางการท่องเที่ยวและจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ:สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- มณฑนา นวลเจริญ, วราภรณ์ วัจนะพันธ์, และมนทิรา ไชยตะยากร. (2548). *การศึกษาศักยภาพของชุมชนในฐานะเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ:สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- วัชร ชัยเขต, คัมภีร์ ทองพูน, นิตติยา ทองเสนอ, สรชา สมวาที, และวรางคณา ปะสะสุข. (2563). การประเมินศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชาวนา ชุมชนวังอ่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 8(2), 42-72.
- วีรพล ทองมา. (2560). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้*. กรุงเทพฯ:กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- วิจิตรา อมรวิริยะชัย. (2564). การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่ปากประ จังหวัดพัทลุง. *แก่นเกษตร*, 49(1), 763-772.
- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2564). นวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 6(2), 225-236.
- วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง, กอแก้ว จันทรกึ่งทอง, ชุตินา หวังเบญหมัด, ดวงฤดี อุทัยหอม, และนิศาชล สกุลชาญณรงค์. (2562). *ศักยภาพผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน จังหวัดพัทลุง. การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 10 (น. 1403-1414)*. มหาวิทยาลัยมหาดไทย.

- คันสนีย์ วงศ์สวัสดิ์, กนกวรรณ แก้วอุไทย, นิศารัตน์ ไทยทอง, มั่นทนันท์ ชุนฤทธิ์, และ จารีย์ พรหมณะ. (2563). ชีตความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวด้านจิตวิทยา แหล่งท่องเที่ยวป่าต้นน้ำบ้านน้ำราด ตำบลบ้านท่าเียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 7(2), 219-258.
- ศิริพันธ์ ศรีเพชร, ดวงมกล ปานรศทิพ, ธรรมา อธิวัฒน์ และปัญญา หมั่นเก็บ. (2561). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ชุมชนบ้านศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 36(1), 87-98.
- ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์, พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์, อธิรุช พุคคัตศรีกิจ, และพิมพ์มาดา วิชาศิลป์. (2562). การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมคิด ศรีสิงห์. (2557). ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมชุมชนของ ประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. (15 กันยายน 2538). *ท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย*. มติชน. 21.
- สุวัฒนา ธาตานิติ. (2544). *โครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขตกรุงเทพมหานคร: เขตบางซื่อ*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2564). *เกณฑ์ GSTC สำหรับแหล่งท่องเที่ยว Version 2.0*. <https://www.dasta.or.th/th/article/723>.

- อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน. (2561). แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(1), 218-229.
- อุมาพร บุญเพชรแก้ว. (2552). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง*. การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 10 (น. 682-687). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Aprilani, T. L. & Cahayani, M. (2022). *Community-Based Tourism Development in Improving Community Welfare in The Mandalika Special Economic Zone*. The 2nd International Conference on Government Education Management and Tourism (ICoGEMT)+TECH (pp. 1-13). Indonesia.
- Boonyaphak, W. (2007). The Impact of Tourism Industry in Cultural Heritage. *Tourism Journal*, 4(10r), 31–38.
- Choibamroong, T. (2009). *The role of local government organizations and sustainable tourism development based on the sufficiency economy concept*. Publisher of the Cabinet and the Government Gazette, Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Hunter, C. (2002). Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint. *Environment, Development and Sustainability*, 4, 7-20.
- Lusch, R., Vargo, S. I. & Wessels, G. (2008). Toward a Conceptual Foundation for Service Science: Contributions from Service-Dominant Logic. *IBM Systems Journal*, 47(1), 5-14.
- Pongsakonrrungsilp, S., Pusaksrikit, T. & Pongsakonrrungsilp, P. (2021). Developing a green brand through co-creation process of Krabi, Thailand. *Int. J. Innov. Creat. Chang*, 15, 135–158.

- Saha, S. K., Suiam, S. & Sarangi, A. (2022). *Rural Tourism and Its Impact on the Economy: A Study of Lalong Village, Meghalaya*. In P. Ordóñez de Pablos, X. Zhang, & M. Almunawar (Ed.), *Handbook of Research on Green, Circular, and Digital Economies as Tools for Recovery and Sustainability* (pp. 280-294). IGI Global.
- Sarobon, S & Wongtabtim, U. (2003). *Community-Based Tourism Conceptualized and Experienced from North Thailand*. Chiang Mai:Vanida Press.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-9.
- Srirathu, V. (2008). *Eco-tourism Potential of Amphoe Khao Kho Phetchabun Province*. Master of Science Degree in Ecotourism Planning and Management. Bangkok: Srinakarinwirot University.
- The Institute of Science and Technology of Thailand. (2000). *A study to determine guidelines for the development and management of agricultural tourism*. Bangkok: Academic Service Center.
- UNWTO. (2017). *UNWTO Annual Report 2017*. UNWTO: Madrid.
- Vargo, S. L. & Lusch, R. (2016). Institutions and axioms: an extension and update of service-dominant logic. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 44(1), 5-23.